

Professioneel Beheer en Bestuur in de Kerk

2021

een besturencursus
of vier losse studiedagen
op initiatief van het
R.K. Bisdom Haarlem-Amsterdam,
de Stichting KSBW
en de Vrije Universiteit

Katholieke Stichting
ter Bevordering van
Welzijnswerk (KSBW)

Bisdom Haarlem-Amsterdam
(023) 511 26 00
www.bisdomhaarlem-amsterdam.nl

Diocesaan Heiligdom OLV ter Nood
(072) 505 12 88
www.olvternood.nl

Inleiding

De Kerk is gemeenschap van gelovigen, instituut, sociale beweging, pijler van de christelijke traditie en cultuur en drager van cultureel erfgoed. Zij zoekt in deze tijd en in een sterk veranderde context opnieuw haar plaats in de samenleving. De geschiedenis van de Volkskerk – met in elke wijk of buurt een eigen lokale gemeenschap en kerkgebouw – breekt haar nu op. Een al te grote versnippering kan een bedreiging vormen voor haar voortbestaan. Gelukkig wordt zij ook gedragen door een toenemende behoefte aan zingeving en betekenisgeving en een wederopstanding van particulier initiatief in Nederland. Mensen geven veel geld aan goede doelen en zetten zich in hun vrije tijd om niet in voor anderen.

Deze situatie vormt vandaag een uitdaging voor de besturen van de grotere parochies, fusieparochies of samenwerkingsverbanden. Het vraagt om een professionalisering van beheer en bestuur, om bestuurskwaliteiten die deze ontwikkelingen kunnen legitimeren en effectueren en garant staan voor de continuïteit van het pastoraat.

Ben jij:

- **actief lid van een Kerkbestuur** of Parochiële Caritas Instelling (PCI) en wil je je kennis en vaardigheden verbeteren? Of ben je jong en nog niet bestuurlijk actief, maar zou je dat in de toekomst misschien wel willen zijn? Dan bieden wij deze vier studiedagen voor jou aan.

Wij bieden een traject waarin je leert:

- het specifieke van de kerkelijke organisatie te kennen. Zij wordt geregeerd door een eigen wetgeving en is anders dan een gewone stichting of vereniging naar burgerlijk recht;
- kennis te nemen van het diocesane beleid met betrekking tot onze Kerk in een verander(en) de samenleving;
- wat de uitdaging van de Kerk is in deze tijd: een missionaire opdracht in een versnipperd kerkelijk landschap;
- hoe je de financiële basis van de organisatie kunt verstevigen door middel van een duurzaam en 'mission driven' investment beleid;
- wat andere financiële mogelijkheden zijn voor draagvlakverbreding (i.e. fondsenwerving, nalatenschappen, vriendenstichtingen);
- goed om te gaan met de vrijwillige inzet van veel mensen. De vanzelfsprekendheid van die inzet is voorbij, de bereidheid is vaak onverminderd groot;
- op een planmatige manier gestalte te geven aan de missionaire opdracht van de Kerk.

Tijdsbesteding

Vier zaterdagen in de loop van één jaar.
Het is ook mogelijk om deel te nemen aan losse zaterdagen.

Certificaat

De cursisten die bij alle vier de cursusedagen aanwezig zijn geweest en ter afsluiting een 'plan van aanpak' – hebben geschreven, ontvangen een certificaat, ondertekend door de Vrije Universiteit.

Locatie

Diocesaan Missionair Centrum, Hoogeweg 65 te Heiloo

Programma

Mgr. Hendriks heeft bij zijn aantreden als bisschop van Haarlem-Amsterdam een brief geschreven met vier thema's, ofwel de speerpunten van zijn beleid die centraal zullen staan tijdens deze cursus. Dit zijn: 1. Als Kerk zijn wij samen het lichaam van Christus, wij vormen samen één gemeenschap en zijn 'Samen Kerk'. 2. De Kerk is wezenlijk missionair. Welke wegen kunnen we vinden om anderen in aanraking te brengen met de waarde van ons geloof? 3. Christen-zijn uit zich in daden. Niemand kan christen-zijn, zonder daden van concrete naastenliefde. 4. Jonge katholieken vinden niet altijd gemakkelijk een structuur en stimulans om hun geloof met leeftijdsgenoten te beleven. Jongeren en gezinnen hebben recht op onze aandacht.

De dag begint met een Eucharistieviering om 9.45 uur in de kapel van het Julianaklooster. De studiedagen duren van 10.30 – 16.00 uur. Per dag komen minimaal twee inleiders aan bod. Je krijgt een lunch aangeboden en kan bij een drankje nog even napraten.

Aanmelding

- **Cursisten** geven zich bij voorkeur op vóór 15 maart 2021.
- **Deelnemers** voor de losse studiedagen moeten zich steeds **14 dagen vóór** de betreffende zaterdag opgeven in verband met de voorbereiding en catering. Niet bijtijds opgegeven is dus NIET kunnen deelnemen.

Aanmelding via email: secretariaat@bisdomhaarlem-amsterdam.nl onder vermelding van je naam en de naam van de parochie waar je momenteel bestuurder bent. Indien dit laatste niet van toepassing is, verzoeken wij een korte motivatie tot deelname toe te sturen.

Kosten

De kosten per module bedragen € 225,-. De totale kosten bedragen € 900,-. De Stichting KSBW neemt deze kosten geheel voor zijn rekening. Het kost jou dus niets.

Coronamaatregelen (max. 30 deelnemers)

Gedurende de cursus worden de basisregels en eventuele aanvullende maatregelen van het RIVM opgevolgd. Om de groepsgrootte beperkt te houden en vanwege de 1,5 meter maatregel is er voorlopig plaats voor maximaal 30 deelnemers. Deelnemers met corona-gerelateerde klachten vragen we nadrukkelijk thuis te blijven. Indien fysieke bijeenkomsten tijdelijk niet zijn toegestaan, zal daar apart met de deelnemers over worden gecommuniceerd.

Programma in 2021

Zaterdag 27 maart 2021

Het besturen van een parochie in de context van vandaag

Ochtend:

Bisschop Mgr. dr. J. W. M. Hendriks en

Th. J. van der Steen MBA, algemeen econoom van het bisdom.

Eind 2016 verscheen de diocesane gespreksnotitie 'Kerk in een verander(en)de samenleving'. Anderhalf jaar later volgde de vitaliteitscan als hulpmiddel voor parochies. Wat is er sindsdien gebeurd en wat dient er de komende jaren in ons bisdom te gebeuren?

Drie aspecten uit deze nota zijn voor deze studiedag van belang:

- wij kunnen de toekomst van Gods Kerk niet geheel plannen. We mogen erop vertrouwen dat er altijd toekomst is;
- we zijn wel verantwoordelijk voor het reilen en zeilen van de gemeenschappen die onder het bestuur van een parochie vallen; daar horen visie, beleid en doelstellingen bij.
- daar waar de gemeenschappen kwetsbaar klein en financieel zwak geworden zijn (vitaliteitscriteria), moeten we maatregelen durven te nemen met het oog op de continuïteit van het pastoraat.

Middag:

Mr. drs. R. W.L. Russell en **Mr. R. Craemer**

Wat betekent het goed besturen van een parochie? Hoe liggen de interne relaties en de externe verantwoordelijkheden? Wat zijn de taken? Hoe zit het met bestuurdersaansprakelijkheid? Etc.

In het tweede gedeelte van de middag volgt een inleiding over integriteit met betrekking tot het beheer en vervreemden van (on)roerende zaken. Bv bij de verkoop van een kerkgebouw, pastorie, andere woningen of agrarische gronden. De rooms-katholieke kerk heeft hier een speciale verantwoordelijkheid in, waardoor het belangrijk is dat u als bestuurder altijd in staat bent om transparant verantwoording af te leggen aan uw parochianen, het bisdom en andere belanghebbenden.

Zaterdag 12 juni 2021

Financiële draagvlakvergroting en beheer van (on)roerend goed

Ochtend:

Prof. dr. Th.N.M. Schuyt (VU-Amsterdam)

De cursisten/deelnemers worden bekend gemaakt met het begrip particulier initiatief in Nederland, de geschiedenis, de actuele betekenis en de toekomst ervan. De cursisten krijgen cijfermatige overzichten en trends op basis van het onderzoek "Geven in Nederland". De particulier filantropische sector wordt in kaart gebracht en de Nederlandse ontwikkeling wordt in een internationaal kader geplaatst.

Middag:

Dhr. N. Rijnbende en **drs. C. Wentges**

Er wordt inzicht gegeven over verschillende vormen van geldwerving en over het opzetten van een succesvolle actie Kerkbalans.

De dag wordt afgesloten met een inleiding door de bouwinspecteur van het bisdom met betrekking tot het beheer van (on)roerend goed en het aanvragen van subsidies.

Zaterdag 18 september 2021

Het eigen van een kerkelijke organisatie en het aansturen/omgaan met vrijwilligers

Ochtend:

Mr. M. Wijnbeld

De eigenaardigheid van een kerkelijke organisatie. Het bestuur van een kerkelijke instelling is net even anders dan een andere maatschappelijke organisatie.

De lokale kerkelijke gemeenschap is meer en meer onderdeel van een groter samenwerkingsverband en onderdeel van het bisdom. Het kent daarom eigen (juridische) spelregels.

Middag:

Drs. J.W. de Gast

Een kerkgemeenschap is een lokale vrijwilligersorganisatie die vanuit een groter geheel 'ideologisch' wordt aangestuurd. De vanzelfsprekende inzet is er niet meer. Dat vraagt om een aparte bestuursstijl en kennis van 'vrijwilligersmanagement'.

Zaterdag 20 november 2021

Bouwen aan de Toekomst

Ochtend:
Drs. M. Spruit

We begeven ons midden in de transitie van een Volkskerk (inmiddels voorheen) naar een Missionaire Kerk. Hoe spelen we in op die uitdaging en hoe geven we daar beleidsmatig vorm aan?

- De missionaire opdracht van onze Kerk: waar gaat het nu eigenlijk om in de parochie?
- Wegen van evangelisatie: getuigenis van het leven – waaronder caritas - en de noodzaak van verkondiging
- Inspiratie vanuit verschillende kerkelijke documenten en praktische tips.

Middag:
Dhr. J.J. Kanis Msc

- De vitaliteitscan ingevuld. Hoe nu verder?
- Visie en strategie ontwikkelen voor de parochie
- Hoe krijg je de mensen mee?

Mgr. Jan Hendriks werd op 22 december 2018 door paus Franciscus benoemd tot bisschop-coadjutor van het Bisdom Haarlem-Amsterdam en trad op 1 juni 2020 aan als bisschop. Tot die tijd was hij sinds 2011 hulpbisschop en vicaris-generaal van het Bisdom Haarlem-Amsterdam. Hij studeerde theologie en canoniek recht in Amsterdam, Rolduc en Rome. Werd priester gewijd in 1979. Hij heeft verschillende publicaties op zijn naam staan over o.a. het Kerkelijk Recht en Vaticanum II. Hij was werkzaam in het pastoraat, docent aan verschillende grootseminaries en rector van het grootseminarie 'De Tiltenberg'. Mgr. Hendriks is sinds 2017 lid van Apostolische Signatuur, de hoogste rechtbank van de Rooms Katholieke Kerk.

Thom van der Steen is de algemeen econoom van het bisdom Haarlem-Amsterdam, daarmee staat hij onder andere aan het hoofd van de financiële afdeling van het bisdom. Zijn professionele ervaring heeft Thom opgedaan bij internationale beursgenoteerde bedrijven in senior financiële management posities. Hij heeft o.a. een MBA behaald aan TiasNimbas.

Reinier Russell studeerde rechten met een specialisatie economie aan de Vrije Universiteit, Amsterdam. In 1990 werd hij advocaat en in 1998 managing partner van Russell Advocaten. Hij is gespecialiseerd in het ondernemingsrecht en het arbeidsrecht en adviseert grote en middelgrote ondernemingen inzake hun dagelijkse bedrijfsvoering. Hij werkte mee aan verschillende boeken over het ondernemingsrecht en het arbeidsrecht. Enkele hiervan verschenen in de eigen publicatiereeks van Russell Advocaten. Naast zijn werk is Reinier Russell actief in verschillende filantropische organisaties. Hij is mede-initiatiefnemer van de PAO-opleiding "Jong Bestuurstalent voor Filantropische Vermogensfondsen".

René Craemer was als Hoofdofficier van Justitie van het Functioneel Parket verbonden aan het Openbaar Ministerie. Sinds 2009 is hij bestuursadviseur inzake integriteitsmanagement, fraudebestrijding en governance. Hij was betrokken bij de onderzoeken bij Vestia en Rochdale. Bij de laatste woningcorporatie was hij 7 jaar voorzitter van de RvC. Hij organiseerde en coördineerde het Integriteitsoverleg Vastgoedmarkt, waaraan de belangrijkste organisaties van de vastgoedmarkt deelnemen. Hij adviseerde verschillende corporaties bij het opzetten van integriteitsmanagement.

Theo Schuyt is hoogleraar Filantropische Studies aan de VU in Amsterdam en daarnaast bijzonder hoogleraar Filantropie en Sociale Innovatie aan de Universiteit van Maastricht. Schuyt heeft in 1993 het onderzoek 'Geven in Nederland' gestart. Vanaf 2001 bekleedt hij de leerstoel 'Filantropische Studies' aan de VU; het is de eerste leerstoel in Europa op dit gebied. Hij is voorzitter van het 'European Research Network on Philanthropy' (ERNOP), bestuurslid van het Centraal Bureau Fondsenwerving (CBF), adviseur van de lokale gemeenschapsfondsen in Amstelveen en Maastricht, voorzitter van de Stichting Behoud en Herbestemming Religieus Erfgoed (BHRE), en lid van de Raad van Advies van de Kansspelautoriteit. Meer informatie op de volgende websites: www.geveninnederland.nl; www.giving.nl; www.ernop.eu; www.bhre.nl

Nic Rijnbende studeerde middelbare detailhandel en specialiseerde zich later in marketing (NIMA A,B). Als zelfstandig ondernemer ondersteunt hij organisaties met praktisch toepasbare adviezen op het gebied van fondsenwerving, marketing en communicatie. Dit doet hij voornamelijk voor non-profit organisaties, waaronder bisdommen, parochies en de Protestantse Kerk Nederland (PKN).

Marieke Wijnveld studeerde Nederlands Recht aan Universiteit Utrecht, met als specialisatie Privaatrecht en canoniek recht aan de Katholieke Universiteit te Leuven. Sinds 2007 werkt zij als jurist voor de Rooms Katholieke Kerk. Zij richt zich op de brede juridische advisering voor kerkelijke instellingen, waaronder bisdommen, parochies en PCI-en. Zij houdt zich bezig met de onder andere de Diocesane Regelingen, samenvoeging van parochies, fiscale regelingen voor de RK Kerk, kerkelijk vastgoed, rechtspositieregelingen en regelgeving rondom het beheer van begraafplaatsen. Marieke Wijnveld heeft een eigen juridisch bureau, MAÄT juridische diensten. Ze is daarnaast o.a. betrokken bij de Raadscommissie Burgers en Samenleving van de gemeente Roermond.

Willem-Jan de Gast studeerde sociale geografie aan de Universiteit van Utrecht, is auteur van het *“Basisboek Vrijwilligersmanagement”* en werkt als adviseur, trainer, begeleider en innovator voor maatschappelijke organisaties.

Mirjam Spruit-Borst studeerde bedrijfskundige economie aan de VU te Amsterdam en katholieke theologie aan de Tilburg School of Catholic Theology. Ze behaalde daarna haar kerkelijke licentiaat (STL), eveneens aan de Universiteit van Tilburg. Mirjam werkt sinds 2015 als stafmedewerkster bij het Centrum voor Parochiespiritualiteit (CPS). Het CPS ondersteunt parochies in heel Nederland in de groei naar (meer) vitale, missionaire parochiegemeenschappen.

Charlotte Wentges is per 1 september 2017 in dienst als bouwinspecteur van het bisdom Haarlem-Amsterdam. Zij controleert en adviseert parochies en het bisdom ten einde een optimaal beheer van kerken, bijgebouwen en vastgoed te realiseren. Zo adviseert Charlotte o.a. in subsidietrajecten van monumenten en was zij eerder werkzaam voor Stadsherstel Amsterdam, Monumentwacht Noord-Holland en Bouwadvies Groot Holland BV.

Jan Jaap Kanis is verbonden als coach en consultant bij Xpand, een organisatie die actief is op het gebied van management en leiderschap vanuit een christelijke levensvisie. Xpand international werkt in o.a. Nederland, Duitsland, België, Zwitserland, Oostenrijk en Albanië. Jan Jaap is ook één van de trainers bij de training: *“Samen leiding geven aan de veranderprocessen in de parochie”* voor pastores.

Bisdom Haarlem-Amsterdam
(023) 511 26 00
www.bisdomhaarlem-amsterdam.nl

Diocesaan Heiligdom OLV ter Nood
(072) 505 12 88
www.olvternood.nl